

MOZART

The Five Violin Concertos

NILS-ERIK SPARF

UPPSALA CHAMBER ORCHESTRA

Nils-Erik Sparf, violin och ledare

Nils-Erik Sparf kommer från en spelmanssläkt i Rättvik, Dalarna. Hans far, Sparf-Anders, var en stark profil och känd spelman. Såväl folkmusik som klassisk musik spelades i hemmet. Som femåring hörde Nils-Erik fadern spela Mozarts violinkonsert nr 5 i A-dur. Så här beskriver han musiken idag: *Det finns en själklarhet i Mozarts musik; den är som klart vatten, eller som en vårbäck. Svårigheten i Mozarts musik är det kristallklara, det fria flödet, det gäller att inte hindra det. Även i sorgsamma mollpartier är det ett fritt och öppet flöde. Musiken måste gå ur händerna på samma lätta sätt som den har skrivits. Och det är något man får kämpa med... och kämpa mot att kämpa... så att det låter lätt och fritt...*

Nils-Erik Sparf är anställd vid Musik i Uppland som konsertmästare i Uppsala Kammarorkester och primarie i Uppsala Kammarorkester. Dessutom verkar han som ledare för Drottningholms Barockensemble och konsertmästare i Stockholm Sinfonietta. Han har tidigare varit konsertmästare i Kungliga Hovkapellet och Kungliga Filharmonikerna. Han finns representerad på ett stort antal cd-inspelningar.

Sedan 1992 är Nils-Erik Sparf ledamot av Kungliga Musikaliska Akademien. Han har erhållit en rad utmärkelser och priser för sina unika tolkningar. I januari 2004 mottog han medaljen "Litteris et Artibus" ur kung Carl XVI Gustafs hand och i november 2013 Kungliga Musikaliska Akademiens Interpretpris. Nils-Erik Sparf spelar på en Antonio Stradivarius från 1709 som ägs av Järnåkerfonden.

Nils-Erik Sparf, violin and leader

Nils-Erik Sparf harks from a family of fiddlers in Rättvik, Dalecarlia. His father, Sparf-Anders, was a well-known personality and fiddler. Both folk music and classical music were played in the home. As a five-year-old, Nils-Erik heard his father play Mozart's Violin Concerto No. 5 in A major. Here is how he describes this music today: *There is something self-evident about Mozart's music; it's like clear water, or like a spring brook. The difficult part of Mozart's music is its crystal clarity, its free flow; you have to make sure you don't get in its way. Even in sorrowful minor-key sections the flow is free and open. The music has to leave your hands in the same light manner it was written. And this is something you truly have to strive for... and strive not to strive for... so it sounds light and free...*

Nils-Erik Sparf works at Music in Uppland as concertmaster of the Uppsala Chamber Orchestra and principal violinist of the Uppsala Chamber Soloists. Moreover, he serves as leader of the Drottningholm Baroque Ensemble and concertmaster of the Stockholm Sinfonietta. He has previously been the concertmaster of the Stockholm Royal Court Orchestra and the Royal Stockholm Philharmonic Orchestra. He has made a great number of CD recordings.

Nils-Erik Sparf has been a member of the Royal Academy of Music since 1992. He has garnered a number of distinctions and awards for his unique interpretations. In January 2004 he was awarded the Litteris et Artibus Medal, conferred by King Carl XVI Gustaf, and in November 2013 the Interpret Prize from the Royal Academy of Music. Nils-Erik Sparf plays an Antonio Stradivarius from 1709 that is owned by the Järnåker Foundation.

Uppsala Kammarorkester

Uppsala Kammarorkester, av många bedömare ansedd som en av de främsta kammarorkestrarna i Sverige, tillhör länsmusikstiftelsen Musik i Uppland. Orkestern har tidigare givit ut flera kritikerrosade skivor på Naxos, varav en, Drottningholmsmusik av Johan Helmich Roman, belönades med en guldskiva 2002. Utmärkande för Uppsala Kammarorkester är flexibilitet i olika stilar från tidig barock till samtida musik och en ädel orkesterklang med både värme och lyster. I orkestern ingår en rad solister som borgar för dess höga kvalitet.

Orkestern grundades 1968 av Carl Rune Larsson, director musices vid Uppsala universitet, och bestod då av en blandning av professionella musiker och amatörer. Genom åren har orkestern utvecklats till en helt professionell kammarorkester på högsta nivå. Sedan 2007 har orkestern sitt säte i Uppsala Konsert & Kongress. Dessförinnan ägde konserterna rum i Uppsala universitets aula. Uppsala Kammarorkesters förste chefsdirigent från 1994 var Gérard Korsten, numera konstnärlig ledare för London Mozart Players. Den engelske pianisten och dirigenten Howard Shelley var chefsdirigent 2000-2003. Chefsdirigent sedan 2004 är Paul Mägi, en synnerligen ansedd dirigent med många internationella uppdrag. Av Musik i Upplands övriga tre ensembler ingår två i orkestern; stråkkvintetten Uppsala Kammarsolister och brassensemblen Linnékvintetten. Konsertmästare är Nils-Erik Sparf, Klara Hellgren och Bernt Lysell, som också är medlemmar i Uppsala Kammarsolister.

The Uppsala Chamber Orchestra

The Uppsala Chamber Orchestra – regarded by many as one of the finest chamber orchestras in Sweden – is part of Musik i Uppland, the county musical foundation. The orchestra has previously received critically acclaimed recordings on Naxos, one of which – Drottningholm Music by Johan Helmich Roman – was awarded a gold record in 2002. The Uppsala Chamber Orchestra is characterized by its flexibility in various styles, from early baroque to contemporary music, and its exquisite orchestral sound, both warm and lustrous. The orchestra includes a number of soloists who ensure its high quality.

The orchestra was founded by Carl Rune Larsson, director musices at the University of Uppsala, in 1968, consisting then of a mixture of professional musicians and amateurs. Over the years the orchestra has developed into an entirely professional chamber orchestra of the highest quality. Since 2007 the orchestra has been based in Uppsala Concert & Congress Hall. Previously its concerts were held in the Grand Auditorium, University Main Building, Uppsala University. Uppsala Chamber Orchestra's first principal conductor from 1994 was Gérard Korsten, now artistic director of the London Mozart Players. The English pianist and conductor Howard Shelley was its principal conductor from 2000 to 2003. As of 2004, its principal conductor is Paul Mägi, a very highly regarded conductor with multiple international assignments. Two of the three other Musik i Uppland ensembles are part of the orchestra: the Uppsala Chamber Soloists (string quintet) and the Linnaeus Quintet (brass ensemble). The concertmasters are Nils-Erik Sparf, Klara Hellgren and Bernt Lysell, who are also members of the Uppsala Chamber Soloists.

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

Man tänker i första hand på Mozart som tonsättare och pianist, eftersom han under hela sin karriär komponerade symfonier och pianokonsalter. Men hans pappa Leopold var en av sin tids främsta violinpedagoger och hans "Violinschule" kom att bli en av tidens viktigaste och mest spridda läroböcker i violinspel. Självklart undervisade han också sin son, och det med sådan framgång att Wolfgang redan som fjortonåring anställdes som konsertmästare i Salzburgs biskopliga hovkapell. Det var genom violinen den unge Wolfgang lärde sig orkester- och kammarmusikrepertoar. Ändå finns det inga samtida bilder av honom som violinist, men flera där han spelar piano.

Jämfört med symfonierna och pianokonsalterna intar Mozarts fem i handskrift bevarade violinkonsalter volymmässigt en liten plats, och länge ansåg man att de alla tillkommit mellan april och december 1775. Att de alltså är ungdomsverk skrivna på begäran av Antonio Brunetti, som då var konsertmästare i hovorkestrerna i Salzburg. Detta hindrade inte att Mozart själv spelade solostämman i dem när tillfälle bjöds, och även framträdde som solist i andra tonsättares violinkonsalter, vilket resulterade i "enhälliga applåder". Wolfgang berättar om sina framgångar som violinsolist i brev hem till pappa Leopold: "Alla gapade av häpnad. Jag spelade som om jag var den främste violinisten i Europa!" Men Leopold var inte lätt att övertyga, och menade att Wolfgang inte nådde upp till en violinvirtuos högsta nivå.

Man hade länge haft svårt att tyda dateringen av den första konserten, men nu har forskarna använt sig av nya metoder och kommit fram till att den skrevs redan den 14 april 1773. Med den nya dateringen blir faktiskt den första violinkonserten Mozarts första solokonsert för något instrument.

Mozart visar att han var väl förtrogen med både äldre och samtida tonsättares violinkonserter, för här finns starka drag av dessa förebilder, inte minst av italienare som Vivaldi och Viotti. Att skriva violinkonserter var något som ”alla” gjorde. Även om de tidiga konserterna bjuder på en ofta frisk och frejdig musik, lade han mer än sina förebilder fokus på det musikaliska innehållet än på virtuosa utflykter för att tilltala solisten. Han visar redan en säker förmåga att behandla det tematiska materialet, och hans sätt att skriva för violinen visar att han är väl förtrogen med instrumentet. Man hittar både ömsinta och rörligt melodiska partier. Långa stycken kan tyckas improviserade och vimsiga – kort sagt typiskt Mozart.

I den andra konsertens (14 juni 1775) första sats presenterar han hellre korta motiv än långa, färdiga melodier. Men det hindrar inte att här finns många utsökta episoder. Den långsamma satsen går i G-dur och är en ljus och uttrycksfull sats som nästan kan ses som en instrumental operaaria i form av ett franskt rondo. Finalens franska stavning av ordet rondo visar att det just är franskt raffinemang han eftersträvat. Han bjuder på subtila variationer av huvudtemats instrumentering, lägger in en kort episod i d-moll som för ett ögonblick ger en orolig stämning, och infogar en figur med fallande halvtoner.

Den tredje violinkonserten (Salzburg 12 september 1775) är en rik och personlig konsert full av melodisk intimitet och mildhet i adagiot och med sprudlande spontan leklust i rondot. Dessutom får orkestern inte längre bara spela rollen av ackompanjator – den har fått egna viktiga uppgifter. Mozart hade utvecklats snabbt. Det här är en mogen mästares musik.

Därefter behärskade han formen totalt och förmådde genomsyra den med ett eget genialt tonspråk. Kanske påminner den fjärde konserten (oktober 1775) oroväckande mycket om en konsert som Luigi Boccherini skrivit sju år tidigare i samma tonart. Och sambandet kan inte helt bortförklaras. Men ynglingen Mozart visade sig kunna skapa en mycket mer välgjord och angelägen konsert än den rutinerade kollegan. Och vem har idag hört Boccherinis konsert? Originellast är kanske den galanta och rapsodiska finalen. I korrespondensen mellan far och son Mozart går konserten under namnet ”den strasbourgiska”, därför att finalen citerar en i Strasbourg vid denna tid mycket populär folkmelodi.

Den femte konserten (Salzburg 20 december) bjuder på förfinad och förändligad musik. Det låter nästan som en improvisation när soloviolinerna gör entré i första satsen, men musiken får breda och väl utvecklade motiv, och orkestersatsen är synnerligen klar och genomskinlig. Intressant är slutrondot, där menuetten på ett originellt sätt tagit plats i ett franskt rondo, och där det finns en episod med ungersk anda, och en annan med turkisk, vilket bidragit till att man ibland kallat konserten ”den turkiska”. Turkisk musik var högsta mode vid denna tid, och förekommer i åtskilliga verk av Mozart – tänk bara på operan Enleveringen ur seraljen eller elfte pianosonatens final ”rondo alla turca”.

THE BOWLING GREEN, 1810

Harmonized by G. M. M. M. M.

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

Mozart is primarily thought of as a composer and pianist, as he composed symphonies and piano concertos throughout his career. But his father Leopold was one of the foremost violin teachers of his time, and his *Violinschule* came to be one of the most important and widely used books for learning to play the violin. Of course he also taught his son – indeed so well that by the age of fourteen Wolfgang was employed as concertmaster of the court orchestra of the bishop of Salzburg. It was through the violin that young Wolfgang learned the orchestral and chamber-music repertoires. Nevertheless there are no contemporary portraits of him as a violinist, but several of him at the keyboard.

Compared with the symphonies and piano concertos, Mozart's five violin concertos preserved in manuscript take up little space in terms of volume, and it was long thought that all of them had been composed between April and December 1775. In other words, that they are juvenile works written at the behest of Antonio Brunetti, who was then concertmaster of the bishop's orchestra in Salzburg. This did not prevent Mozart himself from playing the solo part in them when the opportunity presented itself, and he also appeared as soloist in violin concertos by other composers, garnering "unanimous applause". Wolfgang speaks of his triumphs as a violin soloist in letters home to his father Leopold: "Everyone was gaping in astonishment. I played as though I were the greatest violinist in Europe!" But Leopold was not convinced, feeling that Wolfgang was not a violin virtuoso of the highest rank.

Scholars long found it difficult to determine the date of the first concerto, but now, using new methods, experts have determined that it was written as early as 14 April 1773. The new dating makes the first violin concerto Mozart's first solo concerto for any instrument.

Mozart shows that he is intimately familiar with the violin concertos of both older and contemporary composers, not least Italians such as Vivaldi and Viotti. Composing violin concertos was something “everyone” did. Even though previous concertos often contained lively and spirited music, he, more than his predecessors, placed the emphasis on the musical content rather than on virtuosic excursions designed to delight the soloist. He already displays a sure ability to develop his thematic material, and his manner of writing for the violin shows that he is very much at home with the instrument. There are both tender and fluidly melodic passages. Long sections may seem to be improvised and capricious – in other words, typical Mozart.

In the first movement of the second concerto (14 June 1775) he prefers to present short motifs rather than long, finished melodies. But this is not to say the movement is void of exquisite episodes. The slow movement is in G major and is so radiant and expressive that it can virtually be seen as an instrumental opera aria in the form of a French rondo. The French spelling of the word *rondeau* for the last movement indicates that it is indeed French refinement that he is striving for. He presents subtle variations in the instrumentation of the main theme, inserts a brief episode in D minor that creates a momentarily troubled mood, and slips in a figure with falling half tones.

The third violin concerto (Salzburg, 12 September 1775) is a rich and personal concerto full of melodic intimacy and gentleness in the adagio and with an exuberantly spontaneous playfulness in the rondo. Moreover, the orchestra no longer merely plays the role of accompanist – it has been given its own assignments. Mozart had developed rapidly. This is the music of a mature master.

From then on he was a supreme master of the form and managed to permeate it with his own ingenious tonal language. It may be that the fourth concerto (October 1775) is uncomfortably reminiscent of a concerto that Luigi Boccherini had written seven years earlier in the same key. And the connection cannot be simply waved aside. But the young Mozart proved to be capable of creating a much better crafted and more important concerto than his practised colleague was. Who ever hears Boccherini's concerto today? Perhaps the most original part is the gallant and rhapsodic finale. In the correspondence between father and son Mozart the concert goes by the name of the “Strasbourg”, because the finale quotes a folk melody that was highly popular in Strasbourg at the time.

The fifth concerto (Salzburg 20 December) overflows with polished and ethereal music. In the first movement it almost sounds like an improvisation when the solo violin comes in, but the music is resplendent with expansive and well-developed motifs, and the orchestral part is extraordinarily clear and transparent. The final rondo is interesting, with the minuet being introduced into a French rondo in an original manner, and with one episode in a Hungarian mood and another in a Turkish spirit, which has led to the concerto sometimes being referred to as the “Turkish”. Turkish music was all the rage at the time, appearing in multiple works by Mozart – just think of the opera *Die Entführung aus dem Serail* or the last movement of the eleventh piano sonata “Rondo Alla Turca”.

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

CD 1

Violin Concerto No. 1 in B-flat Major K207

<i>Allegro moderato</i>	6:55
<i>Adagio</i>	6:50
<i>Presto</i>	5:55
<i>Total</i>	19:40

Violin Concerto No. 2 in D Major K211

<i>Allegro moderato</i>	8:36
<i>Andante</i>	5:50
<i>Rondeau (Allegro)</i>	4:59
<i>Total</i>	19:25

Violin Concerto No. 3 in G Major K216

<i>Allegro</i>	8:53
<i>Adagio</i>	6:10
<i>Rondeau: Allegro</i>	6:30
<i>Total</i>	21:33

Total Time CD 1

1:00:38

CD 2

Violin Concerto No. 4 in D Major KV218

<i>Allegro</i>	9:13
<i>Andante cantabile</i>	5:31
<i>Rondeau: Andante grazioso</i>	
– <i>Allegro ma non troppo</i>	7:45
<i>Total</i>	22:29

Violin Concerto No. 5 in A Major “Turkish” KV219

<i>Allegro aperto</i>	9:38
<i>Adagio</i>	8:21
<i>Rondo: Tempo di menuetto</i>	9:03
<i>Total</i>	27:02

Total Time CD 2

0:49:31

Recorded in Concert hall, Uppsala Konsert & Kongress, March and September 2013

Balance engineer: Torbjörn Samuelsson

Editing: Gunnar Andersson and Torbjörn Samuelsson

Recording producer: Gunnar Andersson

Work commentaries: Stig Jacobsson

Translation: Donald MacQueen

Cover photo: Johan Alp

Photo Uppsala Chamber Orchestra: Stewen Quigley

**MU
SIK**
I UPPLAND

WOLFGANG AMADEUS MOZART *The Five Violin Concertos*
NILS-ERIK SPARF
UPPSALA CHAMBER ORCHESTRA

CD 1

- 1 – 3 Violin Concerto No. 1 in B-flat Major K207
- 4 – 6 Violin Concerto No. 2 in D Major K211
- 7 – 9 Violin Concerto No. 3 in G Major K216

CD 2

- 1 – 3 Violin Concerto No. 4 in D Major KV218
- 4 – 6 Violin Concerto No. 5 in A Major "Turkish" KV219

SCD 1158

© & © 2013 Swedish Society

MUSIK
I UPPLAND

Swedish Society
DISCOFIL